

Propostes i despropòsits: aspectes del gonellisme

GUILLEM CALAFORRA I SEBASTIÀ MORANTA

Introducció

El conjunt d'ideologies, actituds i discursos que es coneix habitualment amb el nom de *gonellisme* no ha estat estudiat, fins ara, d'una manera sistemàtica i prou comprensiva. No hi manquen al·lusions en monografies diverses, en textos divulgatius de sociolingüística catalana i en uns quants assaigs esparsos. Tanmateix, sembla que l'anàlisi del gonellisme es deixa en mans dels especialistes mallorquins, els quals consideren que no paga la pena de fer-ne publicitat gratuïta en la mesura que el consideren com un fenomen residual.¹ És a dir: uns per escrúpols i els altres per displicència, els nostres historiadors i sociolingüistes mantenen la tradició de deixar que el cantonalisme balear s'extingeixi pel seu compte, sense preocupar-se de descriure'l, de catalogar-lo i de comparar-lo seriosament amb fenòmens socials anàlegs d'altres comunitats lingüístiques. Potser esperen que vagi a parar a la galleda de les escombraries de la història, per tal de fer-ne llavors l'autòpsia. Sigui com sigui, qui intenta penetrar en el món del gonellisme per la via dels estudis especialitzats es troba davant una absència bibliogràfica notable, i es veu obligat a accedir-hi a través de les fonts.²

El present treball és la versió ampliada d'una comunicació que, amb el mateix títol, els autors van presentar al 19è Col·loqui Germanocatalà (Colònia, del 6 al 9 de juny del 2003). Aquest simposi fou organitzat conjuntament per l'Associació Germanocatalana (*Deutscher Katalanistenverband*), el Departament de Filologia Romànica de la Universitat zu Köln i el Departament de Traducció i Comunicació Plurilingüe de la Fachhochschule Köln.

1. La postura que ha predominat entre els intel·lectuals illencs amb relació al fenomen dialectalista és la que, ja en 1967, Josep Melià i Pericàs expressava a *Els mallorquins*: «Deixem per tant estar aquesta "qüestió de noms". L'únic que avui per avui compta és evitar consumir la despersonalització regional i consumir el nostre esperit en un grapat de discussions bizantines. Perdre el temps actual discutint aquests problemes seria tant com renunciar a un autèntic renovellament del nostre esperit regional» J. MELIÀ I PERICÀS, *Els mallorquins*, dins *Obres completes de Josep Melià*, vol. 1, *Pensament*, Barcelona: Proa, 2001, reed., p. 43-231; 1a ed.: Barcelona: Selecta, 1967, p. 181.

2. Es prendrà com a lògic punt de partida el recull de F. de B. MOLL, *Polèmica d'en Pep Gonella*, Palma: Editorial Moll, «Les Illes d'Or», 104, 1972. Aquesta controvèrsia epistolar es va publicar primer al *Diario de Mallorca* del 30-VI al 14-IX-1972, abans que Francesc de B. Moll la reunís en un llibre (amb l'addició d'alguna carta inèdita i d'un parell d'articles –d'Antoni Serra i de Josep Massot i Muntaner– apareguts a la revista *Lluc*). Els únics intents d'aproximi-

L'inventari d'aquestes fonts és, al capdavant, abundós, però certament asistemàtic. En primer lloc, trobem les campanyes a la premsa diària, que es menen per mitjà de cartes al director, enquestes entre els ciutadans dirigides a amplificar les opinions editorials i nombroses gasetilles de periodistes i col·laboradors contraris a l'augment de l'ús social del català. La pervivència gonella als mitjans de comunicació ha tingut altres valedors remarcables en algunes revistes i en l'àmbit radiofònic. Tot seguit situem les publicacions del Centro Cultural Mallorquí i diverses organitzacions cívi-ques (sovint d'existència efímera, val a dir), a més dels tractats d'uns quants «lin-güistes» i «historiadors» autodidactes, algun manifest aïllat, materials esparsos a Internet i els papers ocasionals de partits polítics d'orientació dialectalista que han concorregut a successives eleccions. En qualsevol cas, el volum de material aprofitable que ha generat el gonellisme no és comparable amb la producció textual que ha realitzat en el mateix període –uns trenta anys– el secessionisme valencià. Això contribueix a explicar, també, la limitadíssima quantitat d'estudis sobre el tema.

Per la nostra banda, voldríem sortir-nos d'aquesta tradició i enfocar analíticament les heterodòxies sociolingüístiques balears, tot i que en aparença són margi-nals i poc actives. Sigui quin sigui el nom que els donem, a les Illes Balears circulen des de fa temps una sèrie d'ideologies centrades en l'oposició a la normalització lingüística del català estàndard i a la construcció d'un mercat simbòlic i lingüístic pancatalà. Vistes en conjunt, creiem que aquestes tendències constitueixen una formació discursiva (en el sentit de Foucault³) que respon a l'esquema dels seces-sionismes o diferencialismes sociolingüístics. Tot i que l'estandardologia compara-da i la sociolingüística general encara no ens n'ofereixen una tipificació genèrica, es pot dir que el diferencialisme es construeix com a fenomen social a través d'un discurs l'estructura del qual és similar pertot arreu. L'estudi de les manifestacions tex-tuals del diferencialisme balear –que per comoditat i per costum reunirem sota el rètol global de *gonellisme*– ens servirà com una il·lustració més del contrast que s'estableix entre l'elaboració d'estàndards independents i el secessionisme. Si es vol entendre l'embull identitari balear, cal tenir en compte aquest sistema d'idees de manera inevitable.

Així doncs, entès com a formació discursiva particularista, el gonellisme es pot estudiar amb els procediments i pressupòsits de l'anàlisi crítica del discurs. D'una banda, convé dibuixar les línies més globals d'una genealogia que expliqui el procés històric que n'ha condicionat l'aparició i la persistència. També es pot assajar una aproximació als vincles que s'estableixen entre els representants concrets

mació analítica a la famosa disputa dels quals tenim coneixença són el treball de G. BERKENBUSCH, «Mallorquinisch oder Katalanisch? Standard oder Varietät? Auf den Spuren von Pep Gonella», dins G. BERKENBUSCH, C. BIER-BACH (Hgg.), *Soziolinguistik und Sprachgeschichte. Querverbindungen*, Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1994, p. 81-97, i la conferència de Josep A. Grimalt «Francisc de B. Moll, polemista», pronunciada en el marc d'unes jornades d'estudi que la Secció Filològica de l'IEC va celebrar a Palma els dies 4 i 5 d'octubre de 2002 amb motiu de l'obertura de l'Any Moll [en premsa].

3. M. FOUCAULT, *L'archéologie du savoir*, París: Gallimard, 1969.

d'aquest discurs i la seva utilitat instrumental, en la lluita pel control de capitals simbòlics i socials. Per comprendre en què consisteix el gonellisme, també resulta imprescindible una anàlisi dels textos que ha produït, un estudi dels seus recursos retòrics i de la seva estructura argumental. Finalment, creiem que tot plegat s'ha d'integrar en una interpretació que girarà, de manera inevitable, al voltant de les nocions de *norma* (social i lingüística) i *identitat* (identificació personal i identitat col·lectiva). En resum, diríem que els nostres punts de partida són delimitats per l'anàlisi crítica del discurs orientada textualment (Norman Fairclough⁴), el procediment d'hermenèutica social proposat per John B. Thompson⁵ i la teoria dels capitals socials de Pierre Bourdieu⁶.

Genealogia del gonellisme

La catalanitat de Mallorca no ha deixat de ser un tema controvertible i espinós per a molts mallorquins. «La invocació de l'esperit de Catalunya ens pot convertir en qualsevol moment en furibunds antimallorquinistes als ulls de la societat», advertia Josep Melià en 1967, i afegia que «serà molt difícil que la gent mallorquina arribi per via sentimental a unes conclusions a les quals no pot arribar per via científica per manca d'informació adequada».⁷ En l'actualitat, carregar el mort de l'anticatalanisme a la «manca d'informació adequada» i a la ignorància ancestral d'unes classes culturalment desateses, demostra una candidesa allunyada dels jocs d'interessos que mouen el present. Els motius d'aquesta disposició sociològica, els seus orígens, vénen d'enrere i són sens dubte més complexos. La defensa de les modalitats lingüístiques ha tornat a ser al centre de conteses electoralistes (quan des dels sectors normalitzadors es volia fer veure que era una disputa estèril desada en el passat!), tot confirmant que la qüestió de la llengua no és un tema resolt: tant pel que fa a la identificació amb l'estàndard com, sobretot, a la mateixa promoció del català a tots els nivells del cos social. Al Partit Popular l'interessen les modalitats justament «com a signe diferenciador de les altres comunitats catalanoparlants»,⁸ perquè els seus responsables saben que una part considerable del poble balear és afectat a un discurs particularista tàcitament anticatalà.

4. N. FAIRCLOUGH, *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, Londres/Nova York: Longman, 1995, 3a reimpr. 1998.

5. J.B. THOMPSON, *Studies in the Theory of Ideology*, Londres: Polity Press, 1984; *Ideology and Modern Culture. Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*, Londres: Polity Press, 1990; 3a reimpr. 1996.

6. P. BOURDIEU, «Le marché des biens symboliques», *L'Année Sociologique*, núm. 22, 1973, p. 49-126; «Sur le pouvoir symbolique», *Annales ESC*, núm. 3, 1977, p. 405-411; «Le capital social, notes provisoires», *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, núm. 31, 1980, p. 2-3; *Ce que parler veut dire. L'économie des échanges linguistiques*, París: Fayard, 1982.

7. J. MELIÀ I PERICÀS, *Els mallorquins*, p. 180.

8. De la ponència «Reptes per a les Illes Balears en el segle XXI», que el Partit Popular de les Illes Balears va aprovar en el seu XX congrés regional (vegeu *Diari de Balears*, 7-X-2002: 4).

Les actituds del repertori gonella es basen en una consciència lingüística diferenciada, reflectida nominalment d'ençà del segle XV. En efecte, la primera aparició del terme particular la trobem documentada en 1409 («per arromençar e traslladar de castellanesc en *mallorquí*»); així mateix, l'humanista Ferran Valentí afirmava en 1450, en el pròleg a la traducció de les *Paradoxa* de Ciceró: «Jo, Ferrando Valentí, inerudit e deixeble dels deixebles, he posada e transferida aquesta petita obreta de Tul·li, gran en sentència, de latí en vulgar materno e *malorquí*, segons la ciutat d'on só nat e nodrit.»⁹

En 1550 trobem per primera vegada la denominació *nostra llengua mallorquina*. El nom de *mallorquí* es consolida en el segle XVII, i esdevindrà habitual fins ben entrat el XX. En 1612, el cronista Joan Binimelis parla al seu testament de la història que havia compost «en nostra llengua mallorquina» o «en mallorquí»; dues dècades després, Miquel Ferrando de la Càrcel, en el pròleg del seu *Vigilant despertador* al·ludit per Joaquim M. Bover a la *Biblioteca de autores baleares* (1868), considerava que «la llengua mallorquina no és tan mala com la pïntan»;¹⁰ el franciscà Joan Fiol tradueix, en 1651, la *Grammaticae latinae institutio* d'Andreu Sempere: *Gramàtica llatina des Semperi, traduïda en mallorquí y seguid [sic] de una taula alfabètica des verbs*. Massot i Muntaner fa notar que Fiol escriu en un registre dialectal, contràriament a la tendència usual d'utilitzar la llengua literària.

Durant els segles de la Decadència, les classes populars van perdre la consciència unitària medieval. Aquest fet no passà desapercebut per a algun filòleg sagaç; així, al final del segle XIX, Alfred Morel-Fatio feia notar que els mallorquins, els menorquins i els valencians estaven convençuts que no parlaven català: «Heute giebt kein Valencianer, kein Mallorcaner, kein Menorcaner zu, dass er catalanisch rede: alle sind überzeugt, dass sie nur das valenciá, das mayorquí, das menorquí sprechen.»¹¹

L'aïllament geogràfic, l'economia agrària i la manca de lligams polítics amb el Principat van afavorir la consciència diferencial. La noblesa, que arran de l'aplicació de les lleis borbòniques contràries a la llengua catalana prendrà decididament la via de la castellanització, fomentarà entre el poble actituds autosuficients –afavorides per inèrcies idiosincràtiques de la societat illenca– i escamparà el recel anticatalà. Gradualment és arraconada la consciència idiomàtica (i col·lectiva) unitària, malmesa per l'oligarquia local i la legislació espanyola, fins que esdevé patrimoni

9. J. MASSOT I MUNTANER, *Els mallorquins i la llengua autòctona*, Barcelona: Curial, «Biblioteca de Cultura Catalana», 1, 1985, 2a ed., p. 14-15; A. FERRANDO, M. NICOLÁS, *Panorama d'història de la llengua*, València: Tàndem, 1993, p. 95; A. MOLL I MARQUÈS, A.I. ALOMAR, *Línia Directa amb la Campanya de Normalització Lingüística*, IV, Palma, 1993, p. 6-20: «Les llengües i el seu nom».

10. M. FERRANDO DE LA CÀRCEL, *Vigilant despertador*, ed. de Joan Mas i Vives, Barcelona: Ed. Barcino, «Els Nostres Clàssics», Col. A (volums en octau), 126, 1988, p. 45.

11. J. MASSOT I MUNTANER, *Els mallorquins i la llengua autòctona*, p. 18.

quasi exclusiu dels erudits.¹² Com a conseqüència d'això, els moviments culturals van ser a Mallorca fenòmens molt minoritaris, fins a l'extrem que, quan es desclou la Renaixença, els intel·lectuals i alguns eclesiàstics fan servir una llengua que la majoria de mallorquins ha deixat de percebre com a pròpia. Se'n queixava mossèn Costa i Llobera a Antoni Rubió i Lluch, en una carta que ens reporta Melià: «Aquí la gent no vol català. Per haver predicat dins Palma en la materna llengua del B. Ramon Llull el seu panegíric, vaig merèixer la desaprovació especialment dels eclesiàstics. Enguany he tornat predicar en mallorquí més vulgar, un altre sermó del mateix Beato, però amb l'església quasi buida. Fora d'uns quants floralistes, la gent vol aquí castellà... o per sortir del castellà vol mallorquí del que es parla, amb totes les degeneracions que tu tens conegudes, i que no va bé a la meua índole poètica.»¹³

Aquest passatge reflecteix com pocs l'escissió, tan característica del cas balear, entre les elits intel·lectuals –fidels a la tradició dels clàssics medievals i sovint també a l'«esperit de Catalunya»– i el gros de la societat, en general poc amatent a valorar l'«índole poètica» dels epígons renaixentistes. «Mallorca féu la tria. Els poetes per un cap, i la burgesia per l'altre».¹⁴ El tipus de mentalitat que considera el mallorquí d'església allunyat del poble i suspecte de barcelonisme recolza sobre atavismes que connecten amb la memòria dels avantpassats i el món idíl·lic de la infantesa.¹⁵

Melià assaja una aproximació de caire antropològic, creiem que prou encertada, a una malfiança mai no superada del tot que és a la base de la qüestió que ens ocupa.¹⁶ La propaganda xenòfoba anticatalana durant el franquisme degué fer la resta, tot aprofitant-se d'un esperit que ja existia en amplis sectors de la societat, curiosament en segments extrems: d'una banda, els romanents de la noblesa mallorquina, ancorada en l'univers simbòlic del llinatge, i la burgesia palmesana; i, de l'altra, una part significativa de la classe menys instruïda de la Part Forana. És en aquest context que, a partir dels anys seixanta del segle passat, la dreta espanyolista impulsa campanyes a la premsa contra els avenços del català,¹⁷ que reviu periòdi-

12. «Davant de la unitat gairebé absoluta dels intel·lectuals i de la indiferència, més absoluta encara, del poble, s'ha anat perfilant un localisme desfigurat que predica l'autarquia i l'autosuficiència en tots conceptes. Això està perfectament d'acord amb el tarannà de la nostra gent, per la qual les parts del món són encara dues: Mallorca i fora Mallorca» J. MELIÀ I PERICÀS, *Els mallorquins*, p. 178.

13. *Ibidem*, p. 158.

14. *Ibidem*, p. 171.

15. En un article dels més exaltats que li coneixem, Antonio Alemany proclamava: «Nuestro único pecado es hablar como hablan nuestros padres. Y los padres de nuestros padres. Y los padres de los padres de nuestros padres» (*Sovint*, 13, 7-V-1986: 4-5). En una entrevista concedida per l'escriptor Alexandre Ballester a la mateixa revista, es destacava en un titular de tres columnes aquesta frase: «Sólo deseo que hablemos como nuestros abuelos» (*Sovint*, 1, 19-II-1986: 8-11).

16. J. MELIÀ I PERICÀS, *Els mallorquins*, p. 179.

17. M. PAYERAS, «El cercle gonella: 1971-2004» (*Diari de Balears*, 27-VI-2004). Payeras adverteix que «ni tot el català era sinònim d'antifranquisme ni tot el franquisme d'anticatalanisme», i fa referència a la creació de l'Institut d'Estudis Baleàrics en 1971 a instàncies de la Diputació provincial: «[L'IEB] no se presentava com a anticatalanista sinó com a instrument per intensificar les peculiaritats culturals balears, i com implícit paraigua que pogués acollir la

cament amb els toms del panorama sociopolític local: així quan, en 1964, es reberen a Mallorca les primeres emissions de televisió en català, les de la programació de TVE-Sant Cugat; o amb motiu del debat que va conduir a aprovar, el 25 de febrer de 1983, l'Estatut d'Autonomia, el qual sancionà la cooficialitat de «la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears»; així mateix, arran de la promulgació de la Llei de normalització lingüística (1986); o del Decret de mínims, el juliol del 1997, que regula la docència i l'ús del català en l'ensenyament no universitari. La més recordada d'aquestes ofensives, la que l'estiu del 1972 desplejà el diari que llavors dirigia Antonio Alemany Dezcallar, va permetre de batejar la ideologia que ens ocupa i, segons Alomar, tingué efectes didàctics positius per a les persones que participaren en el debat.¹⁸

El discurs diferencialista balear

El gonellisme es troba representat per un espectre molt limitat d'opcions polítiques, entre el conservadorisme i l'extrema dreta. El grup més històric entre els que es mantenen actualment és el Centro Cultural Mallorquí, sorgit en 1978, el qual no va ser rebutjat aleshores per Alianza Popular. L'associació –que copia el nom del Centre homònim creat en 1938 pel jesuïta Nicolás Isla– difon una *Fuya informativa* mensual, a més d'alguns llibres.¹⁹ El seu fundador i president és Jaime Martorell Mir, militant de Falange Española que va combatre amb la División Azul com a voluntari al front de Rússia. Martorell mostra ja un historial força cridaner, per tal com en 1979 va ser detingut per intentar incendiar el Govern Civil de les Balears, i en 1989 encengué el repetidor de TV3 a la serra d'Alfàbia, per la qual cosa va ser condemnat a sis anys de presó. El Centro de Martorell, una iniciativa que avui dia presenta un caràcter gairebé familiar, té pàgina pròpia a internet (www.sa-fuya.com), i encarna el vessant més secessionista, anticatalà i feixistoide del gonellisme. Un altre grup d'orientació similar és la Plataforma Cívica en Defensa de sa Llengo y Costums Propias, fundada en 1994, així mateix present a la xarxa (www.sallengobalear.com),²⁰ que també edita un butlletí mensual. Vinculada a

promoció de les modalitats lingüístiques illenques enfront del català estàndard en un moment en què el moviment catalanista adquiria component polític i certa entitat social: aules de la Casa Catalana, activitats de l'Obra Cultural Balear...». L'autor interpreta l'eclosió del gonellisme com «una mena de tercera via» que consistia a no qüestionar la unitat lingüística del català però apostava per les modalitats en contra de la varietat supradialectal. Nogensmenys, l'article se centra en la (poca) fortuna parlamentària del fenomen i obvia les zones de proximitat/intersecció entre les diverses *facions* antiestàndard.

18. A.J. ALOMAR, *La llengua catalana a les Balears en el segle XX*, Palma: Documenta Balear, «Quaderns d'Història Contemporània de Balears», núm. 37, 2001, p. 38.

19. Ha editat un facsímil de la *Gramática de la lengua mallorquina* de J.J. AMENGUAL (1872, segona edició), una *Nova ortografia balear* (1980), el manifest *Per una llei de consolidació de sa llengo balear* (1985) i *Nacionalismo catalán: una gran farsa* (2003).

20. Aquesta agrupació manté una altra adreça URL: www.ctv.es/USERS/fadice/may.htm. Entre els documents que s'hi ofereixen crida l'atenció per la seva volada revisionista un assaig de M. GARAU ROSSELLÓ, *Aproximación a la historia y evolución de la lengua balear*.

FADICE (Federación de Asociaciones en Defensa del Idioma Común Español), la Plataforma ha usat molt rarament el català. Entre els seus papers destaca el «Manifesto de Lluch 1994», en el qual denunciava «la actual pugna lingüística que perturba la consciència y la convivència de la ciudadanía balear» i limitava els vincles entre *las lenguas* catalana, valenciana i balear a «la posibilidad de un origen común, que tampoco afirmamos». Les línies mestres del seu discurs coincideixen amb les del CCM, i les citacions d'autoritat són sovint les mateixes. Entre les associacions gonelles ja desaparegudes, destaca Cultura en Llibertat (1988), de la qual van ser presidents Ramón Rodríguez Viñals i Lluís Cerdó Fernández. Sembradors de confusióisme quant a la unitat de l'idioma, els seus membres van organitzar cursos de «llengua mallorquina» i realitzaren campanyes de pressió anticatalanes.²¹ Lluís Cerdó és fins avui el portaveu més ortodox del llegat d'en Pep Gonella.²² Ha mantingut polèmiques a la premsa sobre l'escaiença d'alguns localismes mallorquins i contra la introducció de l'estàndard, com ara des de la columna «Es nostro llenguatge» a les pàgines d'*El Día* els anys 1985-1986 o des del setmanari *Illespress* en 1998-1999. Tanmateix, s'ha anat decantant cap a posicions favorables a la llengua comuna –sense renunciar a la visió particularista– i ha censurat durament els secessionistes. Cerdó s'esforça a mantenir una equidistància impossible: els uns no li perdonen la tebior del seu anticatalanisme, els seus escrits amb ortografia fabriana i el discurs pseudoerudit, i l'han qualificat de catalanista latent; els altres no han donat mai crèdit a les seves pretensions de filòleg (autodidacte).

Entre els partits polítics gonellistes, el més antic fou Unió Independent de Mallorca, que abans s'anomenava Independents de Mallorca (1989). La seva evolució des del conservadorisme anticatalà fins al mallorquinisme estricte es va produir aviat, pels anys en què el seu sostre electoral se situava al voltant del 3% dels vots. Finalment va ser absorbit per la fusió entre Unió Mallorquina i Convergència Balear (1993). Un altre partit que es pot relacionar de manera clara amb el gonellisme és Clau de Mallorca, de creació recent, que manté delegacions a Menorca i Eivissa-Formentera. Aquesta agrupació conservadora, que va obtenir uns resultats irrisoris en els comicis autonòmics i municipals de maig del 2003, representa sobretot els

21. L. CERDÓ, «Jaíme [sic] Sastre: un racista que treu fems per sa boca», *S'Arenal de Mallorca*, 185, 15-XII-1989, p. 3-5. En el programa d'actuació de Cultura en Llibertat es reconeixia «sense prejudicis, que es balear forma part de sa mateixa llengua que se parla a València i a Catalunya i que, per tant, té sa mateixa estructura general», i Cerdó ho reblava a contracor: «També deixam ben clar que admetem aquesta unitat lingüística que vos preocupa tant an es catalanots». No obstant això, en la pugna dialèctica el doble llenguatge sempre és un recurs estratègic molt efectiu: «Tothom té clar que es mallorquí, es menorquí i s'eivissenc “no és lo mateix” que es català, però molts pocs diran que són “idiomes diferents”». De fet, l'activitat pública apuntava en una altra direcció. El reclam amb què anunciaven una taula rodona el 27-X-1988 feia: «Mallorquí o català? Cultura o dictadura?»; i la consigna impresa en un adhesiu del grup era: «Català no, gràcies. Volem es mallorquí!».

22. «A l'hora d'ara, totes aquelles reivindicacions són plenament vigents. Ses nostres institucions i es polítics que les representen, es periodistes i es medis de comunicació, es mestres i ses escoles on fan feina... continuen desjectant es nostro llenguatge i imposant formes externes –curiosament, sempre barcelonines i mai valencianes–, endemés d'arcaïsmes i fabrismes. Tot plegat va construir un idioma artificial i postís que atempta contra sa naturalitat, es sentit comú i es bon gust» (L. CERDÓ, «En defensa des mallorquí», *Illespress*, 1, 15-VII-1998).

interessos de l'hoteleria, el turisme i el comerç. Clau no es mostra explícitament contrari a la unitat de la llengua. Però durant la darrera campanya electoral difongué pels comerços una reproducció facsímil de tres *rondaies* de mossèn Alcover, en edició del 1897, acompanyada de la nota següent: «A CLAU DE MALLORCA volem honrar sa memòria de mossèn Antoni Mª Alcover i impulsar sa difusió des nostro patrimoni literari, en particular d'aquestes obres mestres de sa literatura mallorquina que són ses Rondaies, a on quedà reflectit feelment es nostro idioma propi, es mallorquí». El joc de l'ambigüitat no té res d'innocent: al seu web (www.claumallorca.com),²³ el visitant podia participar en una enquesta oberta per decidir «quin idioma és propi dels mallorquins». Les opcions proposades eren tres: català, mallorquí i castellà, per aquest ordre. Com tampoc no és casual l'apropiació de la figura i l'obra de mossèn Alcover, el nom del qual és usat novament en va.²⁴ L'Agrupación Social Independiente (ASI), d'altra banda, és un partit personalista de centre liberal que gira al voltant del fundador i president, Joaquín Rabasco Ferreira, i defensa els drets lingüístics dels immigrants castellanoparlants, fent de la reivindicació del bilingüisme un punt essencial del seu programa polític (Baleares bilingüe... Mallorquín y castellano... ¡No al catalanismo!... Poder estudiar en mi lengua... Sin imposiciones). De passada, volen modificar l'Estatut d'Autonomia per tal de decretar cooficials el mallorquí, el menorquí i l'eivissenc en lloc del català, i proposen la creació d'una acadèmia de la llengua balear. ASI té una forta implantació en algunes zones turístiques, sobretot a s'Arenal de Lluçmajor i a la Platja de Palma, però als ulls dels autòctons és –encara– «es partit des forasters». Finalment, existeix el Partido Renovador de las Illes Balears (PRIB), creat en 1998, que reclama el foment de «la lengua propia de Mallorca, el mallorquín, relacionándola con nuestra cultura y nuestras costumbres sin que nada de ello sea borrado o postergado por la lengua catalana, propia de otra comunidad autónoma». Com en el cas del partit de Rabasco, no tenim notícia que hagin divulgat papers en cap idioma distint del castellà.

En l'ensenyament en general, el discurs diferencialista balear no existeix. D'altra banda, el món editorial presenta una incidència imperceptible d'aquest fenomen. No succeix el mateix als mitjans de comunicació, sobretot en l'àmbit de la premsa diària de Palma, com ja hem avançat. *El Mundo/El Día de Baleares*, hereu d'*El Día de Baleares* i *El Día 16 de Baleares*, és fins avui portaveu del blasme persistent a les diverses actituds procatalà detectades a Mallorca des de la Transició. Col·laboradors habituals coincidents amb la línia editorial d'Antonio Alemany i Eduardo Inda manifesten a les seves columnes d'opinió posicions visceralment contràries al cata-

23. Lligada al partit, s'ha creat una associació cultural «dedicada sobretot a sa llengua», s'Institut Clau de Mallorca (www.institutclau.com/quisom.php). Les opinions que expressen els seus membres i la tria d'articles de premsa que divulga a la xarxa (entre altres, les «Gonellades» que Lluís Cerdó va escriure per a *Illespress*) situen l'agrupació com a continuadora de Cultura en Llibertat.

24. A. MOLL I MARQUÈS, A.I. ALOMAR, *Línia Directa...*, p. 47-49: «Que no usin el nom de Mossèn Alcover en va».

lanisme, que en els últims anys s'han concretat a desacreditar la política lingüística impulsada pel Pacte de Progrés –la coalició de partits d'esquerra amb Unió Mallorquina que va governar a les Balears entre el 1999 i el 2003– i a aplaudir les disposicions anunciades pel nou conseller d'Educació i Cultura, Francesc Fiol, que suposadament pretenen revitalitzar les «modalitats» baleàriques i implantar el bilingüisme en l'Administració i en el sistema educatiu. Atesa la seva àmplia difusió, aquests diaris han estat des d'octubre del 1981 el principal propagador de la resistència antiestàndard. Quant a l'àmbit radiofònic, només Ràdio Montuïri (hereva de la clausurada Ràdio Marratxí) ha transmès en els darrers temps aquesta ideologia, sobretot mitjançant el programa *En bon mallorquí* (www.enbonmallorqui.com).

Del que hem exposat en les pàgines anteriors es pot deduir que el gonellisme presenta, si més no, dues tendències diferenciades. D'una banda, hi ha el vessant dialectalista, o gonellisme stricto sensu, que defensa la conservació de les peculiaritats lingüístiques de cada illa, injustament arraconades o eclipsades per la difusió de l'estàndard supradialectal. En una posició més radical i agressiva es troba el secessionisme anticatalà, que nega la catalanitat de la «llengua balear» i proposa una peculiar interpretació de la història i una normativa lingüística pròpia.

El gonellisme dialectalista s'expressa en castellà o en català dialectal no necessàriament secessionista.²⁵ De fet, els textos signats per en Pep Gonella deixen entreveure més aviat un domini incomplet i només aproximatiu del català estàndard, però no presenten pas una sistematització lingüística frontalment oposada a la normativa catalana. El gonellisme no s'embrancha en relectures de la història, ni manifesta cap animadversió envers el poble de Catalunya. El seu ús lingüístic se centra en la reivindicació del dialectalisme, però no sembla que l'interessin els problemes de la llengua literària, no té cap pretensió de construir el mallorquí com a llengua independent per elaboració (*Ausbausprache*). En el fons, el que preocupa al gonellisme és la identificació dels usuaris balears amb la forma lingüística estàndard, especialment pel que fa a l'escriptura.

El dialectalisme mallorquí no planteja, doncs, criteris concrets d'elaboració lingüística: es limita a emprar una fraseologia «popular», formes lingüístiques (variants fonètiques, morfosintàctiques i lèxiques) privatives empeltades des dels registres més col·loquials, lèxic privatiu balear, etc. Però l'ús de l'article salat o de subjuntius i imperatius en *-a* i *-e*, expressions del tipus *xerro* («parlar»), *coverbos*, *noltros*, *bataionada*, etc. és només un aspecte del llenguatge gonellista. Tan impor-

25. «Ets gonellistes no tenim res que dir respecta a s'unidat des catala ni a sa necesidat d'estudiar gramatica i que aquesta sia unificada [...]» (Gonella, 119). «[El gonellisme] es va iniciar no com una teoria de negació de la unitat de la comunitat lingüística catalana, sinó com una reivindicació de les formes mallorquines davant l'actitud barcelonina de menyspreu per les altres variants de la llengua» (J. CORBERA POU, «Gonellisme, blaverisme i barcelonisme», *Diari de Balears*, 13-XII-2001). «[...] en rigor, si ens atemem a les tesis defensades en la polèmica esmentada, el gonellisme, més que secessionisme, es presenta com una ideologia que propugna la utilització formal de les variants lingüístiques usuals en la parla quotidiana dels mallorquins» (G. BIBILONI, «El balear i l'estàndard», disponible a l'adreça URL www.bibiloni.net/seleccio.htm).

tant com això és el discurs de to familiar i conversacional, curull de frases fetes i expressions idiomàtiques. El gonellisme aspira a aquest mimetisme estilístic del col·loquial. A banda d'esmentar dites populars («Qui té botiga, que hi estiga», «Siau qui sou»; Gonella, 12, 19), també es caracteritza per un estil inequívocament relaxat, que es reflecteix en l'ús de determinats connectors oracionals (*idò, mem «vejam», bono, i... s'ha acabat!*) i en frases com aquestes:²⁶

«[...] no'n tenc mes de fetes, qu'aquestes son ses úniques que puc dar a enfor-nar» (Gonella, 10)

«[...] abans de contestar haurien de mestegar molts de fassols» (Gonella, 12)

«[...] (homonet de Déu [A. M. Alcover], si aixecàs es cap!)» (Gonella, 13)

«Mem [“vejam”] si en sabem» (Gonella, 21)

«[...] del poble [mallorquí] se'n fan un nuu a la coa [els fabristes]. Sa consecuen-cia d'aquest estat de coses es que xerrar mallorquí de cada dia s'empobreix mes i no es torbera a fer es bategot.» (Gonella, 114)

«Quina sabiduria, En Salomó romandria estorat!» (Gonella, 118)

«[...] es mallorquí esta a punt de fer es cuec i es ben necessari que tots facem s'espes per lograr que fassa sa revivaia» (Gonella, 119).

El llenguatge del dialectalisme es caracteritza també per una notòria intensifica-ció semàntica en alguns termes, recurs retòric que contribueix a una separació molt clara entre allò que es defensa i allò que es combat, entre allò que és propi i allò que és aliè. Són termes marcats positivament aquells que fan referència al que es consi-dera protagonista i beneficiari del discurs gonellista: el *pueblo* (Luis Ripoll, 38), la *gran majoria de mallorquines* (Lluís Seguí, 45), el *poble mallorquí* (Gonella, 135, 143) i la *gent normal* (Gonella, 113). En contraposició, els representants de la cultu-ra catalana a Mallorca són caracteritzats com *els mallorquins de la ceba* (Gonella, 114, 118, 143, 144), *pompeuistes*, exemples de l'*integritisme barceloní* (Gonella, 64) i de l'*hiperfabrismo* (J. Averly y Lasalle, 87). D'una banda hi ha les *mallorquinades* i els *matisos* (Gonella, 12), *matices lexicogràfics* o *purismos* mallorquins (Ripoll, 38), *purismes* que enriqueixen la llengua catalana (Gonella, 117) i que constitueixen *lo mallorquí* en l'àrea catalana (Gonella, 138; Antonio Colombàs, 74). En comptes de *potenciar lo mallorquí*, els *mallorquins de la ceba* es dediquen a *imposar* (verb fonamental en el dialectalisme: Gonella, 24; Seguí, 46) el barcelonisme idiomàtic; aquest fet és qualificat com a *colonizació* (Colombàs, 75), i produirà la *desapari-ció* (Gonella, 12; Ripoll, 28) o l'*oblit* (Gonella, 114) del que és genuïnament mallor-quí. Els catalanistes es dediquen a impedir la persistència d'aquests trets diferen-cials («en es pas qu'anam aviat ja no mos deixaràn enfor-nar-les ni a dins ca-meva. Es a dir, ni a dins ca-meva me permetrà xerrar es mallorquí»; Gonella, 10). Els termes centrals del dialectalisme són *poble, mallorquinisme, purisme* enfront de

26. Mentre no s'assenyali el contrari, tots els passatges referits en aquest punt al gonellisme dialectalista procedeixen de F. de B. MOLL, *Polèmica d'en Pep Gonella*; entre parèntesis, n'indiquem l'autor de la carta i la pàgina del llibre.

fabrisme, imposició, mimetisme (Gonella, 135). Ocasionalment, els elements denotats es presenten sota l'hiperònim dels *perills que amenacen es mallorquí i lo mallorquí* (Gonella, 144).

El secessionisme anticatalanista empra també el castellà i el mallorquí dialectal, però amb dues particularitats: en comparació amb el dialectalisme, utilitza més sovint el castellà, i d'altra banda el seu model de mallorquí és sistemàtic en la seva heterodòxia. Pel que fa al primer aspecte, i com a exemple, el CCM publica la seva *Fuya informativa* a doble cara, la meitat en català (mallorquí) i la meitat en castellà; a més a més, el seu lloc web es presenta solament en castellà. D'altra banda, aquest corrent sí que pretén emprar una llengua diferent del català, i ho escenifica amb una normativa tan divergent de l'estàndard com ho permet el col·loquial. En concret, la redacció de la *Fuya* segueix la segona edició (1872) de la *Gramática de la lengua mallorquina* de Joan Josep Amengual, «escepte algunas actualizaciones ortográficas», i el *Nuevo diccionario mallorquín-castellano-latín* del mateix autor (1858-1878). Així mateix, a la introducció a l'opuscle *Nova ortografía balear* es diu que «s'han consultat comparativament», a banda d'Amengual, la segona edició de la *Petita ortografía balear* de Llorenç Vidal (1960) i les ortografies *mallorquines* d'Andreu Ferrer i Ginart (1921), Jaume Busquets (1931) i Francesc de Borja Moll (1931). Els secessionistes no diuen res, però, sobre les referències d'aquests autors a la necessitat de conrear una llengua literària comuna –sobre la seva clara consciència unitarista, en definitiva.²⁷

El llenguatge d'aquest corrent gonellista es caracteritza sobretot per la seva agressivitat i el seu primitivisme. Els seus recursos retòrics constitueixen una espècie de radicalització dels que ja trobàvem en el gonellisme dialectalista, sobretot l'ús d'un lèxic molt carregat semànticament i una evident tendència a construir dicotomies maniquees (del tipus bo/dolent, propi/aliè, etc.). No obstant això, el gonellisme clàssic encara fa un esforç simbòlic d'argumentació dins d'uns esquemes de llenguatge més o menys temperat; el secessionisme, per contra, és un discurs centrat molt més en l'atac verbal que en la persuasió argumentativa. Les pretensions de convicció del gonellisme anticatalà es fan operatives a través sobretot de l'estigmatització lèxica, és a dir, la satanització de l'adversari. Recórrer a l'insult, l'acusació, el component satíric o l'ús de termes connotats és una tàctica omnipresent, i es complementa amb un tret de llenguatge típicament feixista: l'ús de termes descriptius com a greuges pragmàtics (cf. la imprecació del tipus *jueu!*). L'estigmatització del catalanisme és canalitzada per diversos camps semàntics. Abunden les metàfores de tipus militar: *quinta columna* (F 228, 244),²⁸ *trahidors, traición* (F 229, 230, 234), *ofensiva catalanista* (F 225), *merce-*

27. J. MASSOT I MUNTANER, *Els mallorquins i la llengua autòctona*, p. 110-114.

28. Les referències del discurs secessionista, indicades amb una F, remetent als números corresponents de la *Fuya* del CCM. Tots aquests documents són d'accés públic i es troben a l'adreça URL esmentada més amunt.

narios (F 248). Igualment freqüents són les reprovacions amb connotació religiosa: si el poder regional és en mans d'*iluminados* (F 232) i els nadius partidaris de l'acostament simbòlic a Catalunya són *renegads*, *renegados* (F 223, 225, 236), el fet d'usar paraules catalanes [sic!] és qualificat de *pecad* (F 222).²⁹ A banda d'això, l'ús sovintejat de *taliban*, *talibanes*, *talibanismo* com a insult (F 227, 235, 236, 237, 239) és un interessant indicador d'una moda lèxica arrelada a les circumstàncies historicopolítiques. Recordem que, com a recurs injuriós, apareix també des de fa uns anys en el llenguatge polític del Partit Popular.³⁰ La caracterització del catalanisme amb l'expressió *fuerzas del mal* (F 230) és una divertida casualitat de la història, ja que apareix en l'exemplar de la *Fuya* de juliol de 2001 (F 230). La degradació de l'adversari també es produeix per mitjà de substantius que assenyalen categories antropològiques properes a l'animalitat o a la anormalitat: *especímenes* (F 227), *payasos* (F 229, 230), *bichos* (F 229). La consideració del catalanista com una anomalia antropològica, com una cosa no completament humana, és suggerida també per algunes deformacions adjectives del tipus *catalanoide* (F 227, 228, 229, 237) o *catalanufo* (F 236). També es considera marcada i rellevant –i per tant, susceptible d'anormalitat– l'opció sexual, de manera que un capellà catalanista és qualificat com a *marieta* (F 227). La degradació antropològica del catalanisme s'expressa, finalment, en la seva consideració com a matèria d'anàlisi mèdica, és a dir, vinculada al camp semàntic d'allò malalt: *tarat* (221), *virus*, *mal*, *epidemia*, *grave endemia* (F 223), *paroxismo*, *patología* (F 239). Per assegurar-se l'impacte emocional damunt el consumidor d'aquest discurs, el secessionisme demonitza l'adversari amb al·lusions al camp de l'economia: els mallorquins *estan pagant* a compte del catalanisme (F 230), el qual té *intereses político-económicos* en relació amb les Balears (F 223, 225) i compta a les Illes amb l'ajuda dels qui s'han *vendido a lo catalán* (F 222). Finalment, l'ús de *catalán*, *catalana* com a insult implícit (estigmatització del lèxic) s'entreu de manera ben clara en algunes frases:

«La MUNAR, catalana, presidenta de Mallorca y el FAGEDA, catalán, alcalde de Palma, no eran las personas idóneas [...]» (F 238)

«[...] la catalana presidenta de Mallorca (y del partido U.M.) manifestó que la igualdad será un hecho “cuando haya tantas mujeres inútiles en las listas como hombres inútiles hay en el Parlamento”» (F 239).

29. Es tracta d'un ordit conceptual que s'estengué a la premsa de Ciutat i segueix fent una certa fortuna, tal com demostren els escrits recents de Juan Vanrell Nadal, president d'una espectral Acadèmia de sa Llengo Baléa: «Roma no pagaba a traidores, pero Cataluña paga muy bien» («¡Digan la verdad!», *El Mundo*, 7-V-2004). En una altra ocasió, Vanrell denunciava «la existencia de influyentes traidores» i afirmava que «el buen pueblo balear ha tenido la desgracia de tener políticos, intelectuales y clérigos que han apostatado de su lengua ancestral» («¿A quién temen?», *El Mundo*, 1-IX-2004). «¡Qué pena y qué vergüenza que haya mallorquines que, como nuevos Esaú, vendan la primogenitura de su lengua!» («Quina presa de pe!», *El Mundo*, 11-VIII-2004).

30. No és pas casualitat que els alts càrrecs d'aquest partit a València hagin emprat *taliban* per insultar el catalanisme valencià oposat a la seva política lingüística.

D'altra banda, la denúncia dialectalista de la *imposició* fabriana apareix massivament i obsessiva en el llenguatge secessionista. Les famílies lèxiques que la representen són aquesta mateixa –la de la *imposició*– o bé el sintagma *la dictadura catalanista*. També són omnipresents les apel·lacions retòriques al *pobble* (F 224, 226, 229, 230, 231, 232, 235, 236, 238, 239, 240, 242, 244, 245, 246, 247, 248); com en el dialectalisme, o potser encara amb més intensitat i freqüència, el *poble* és un concepte fonamental en la mesura que contribueix a legitimar retòricament les pretensions pragmàtiques d'aquest discurs.³¹ Un altre paral·lelisme amb el gonellisme tradicional és la caracterització del mallorquí, que de *mallorquinades*, *matisos* i *purismes* passa a rebre els següents apel·latius: *sa nostra dolsa llengo* (F 221), una de les *dos hablas propias de las Islas: la lengua mallorquina-balear* (F 222) o una de les *llengos ancestrals propias de Balears* (F 231), l'*ancestral lengua mallorquina-balear* (F 226), *ancestral seña de identidad* (F 230), *bimilenaria y mundial llengo de ses Balears* (F 232), *bimilenaria llengua mallorquina-balear* (F 223, 235), *bimilenari patrimoni cultural* (F 248) o, simplement, *lo propio* (F 244), *lo nostro* (F 245) o *nuestra personalidad* (F 248). La reincidència en alguns adjectius és completament significativa i rellevant: *ancestral*, *bimil·lenari*, *propi*, *nostre* s'intercanvien mútuament, però en qualsevol cas ha d'aparèixer el substantiu *llengua*, com a marca delimitadora de l'estatus ontològic que s'atribueix al mallorquí. La dicotomia bàsica *mallorquí/català* es projecta, doncs, en l'adjectivació: *propi/aliè*, *nostre/estranger*, *ancestral (bimil·lenari)/modern*, *arrelat/imposat*.

Un tret estilístic fonamental del secessionisme és la contradicció entre un lèxic vinculat a la noció de llibertat i un llenguatge inequívocament franquista. L'aparència de discurs alliberador s'aconsegueix mitjançant una altra dicotomia irreductible, la que oposa allò que es denuncia i allò que es propugna. Així, el secessionisme denuncia la *imposició* (F 221, 227, 228, 230, 238), la *repressió* (F 236, 240), la *dictadura catalanista* (F 222, 223, 225, 227, 231, 235, 240), els *sistemes totalitaris* (F 224) comandats per *racistas* (F 227) i la *sainetera democracia* (F 235) que realitzen «actes dictatorials» *más propio[s] de una república bananera* (F 224, 227); es caracteritza l'actuació d'aquesta *dictadura* com a *terrorismo cultural* (F 227), *genocidio*, *exterminio* (F 227) i, fins i tot, *anchluss*³² [sic!] *catalana* [sic!] (F 232). Enfront de tots aquests elements demonitzats, es defensa la *justicia* (F 224) i l'*estat de dret* (F 231), el *pobble libre* (F 239) i la *voluntat d'es pobble* (F 245). I per a aquest fi, s'exhorta els lectors a *sacudirnos lo catalán impuesto* (F 224) mitjançant

31. «A las lenguas no las bautizan los científicos, ni las academias, ni los sanedrines del catalanismo político: las bautiza el pueblo» (Plataforma en Defensa... «En nombre de la libertad»). «Una máxima de la Filología dice: las lenguas las hacen los pueblos, no los lingüistas» (M. GARAU ROSSELLÓ, «¡Incultos!», *La Razón*, 6-VIII-2004).

32. En una conferència llegida el 10 de desembre del 2003 al Club Siglo XXI de Madrid, titulada «Balears en España», el president balear Jaume Matas i Palou va «oficialitzar» la denúncia de preteses ambicions annexionistes radicades al Principat: «Y tenemos algunos problemas llamémosles "políticos" como en esta insistencia de un Carod-Rovira en predicar una especie de anchluss [sic!] para incorporarnos en unos Países Catalanes que no han existido nunca, jamás, ni en la Historia ni en el sentimiento.» L'al·locució de Matas portava l'empremta inequívoca del seu assessor Antonio Alemany.

diverses tàctiques d'acció directa i resistència activa (F 242).³³ Aquesta pretensió de discurs alliberador és només la superfície, perquè en els moments més inesperats aflora la retòrica feixista. De vegades amb un to inconfusible de leninisme paradoxal: si els valencians es troben sotmesos a la mateixa dictadura catalanitzadora que els mallorquins, és normal que pensin «*en si se tendrá que dar otro uso a la pirotecnia*» (F 222), perquè «*en esta lucha todo vale*». Però aquest cinisme no és precisament bolxevic. Afirmacions com ara que la senyera quadribarrada és una *bandera anárquica catalanista*, o que els nacionalistes *son uns renegads a n'es servici de s'anarquía y de s'imperialisme catalanista* (F 240), només són superades en expressivitat política per passatges com aquest: «Pompeyo Fabra, el autor de la gramática (1912) y diccionario (1932) de la lengua catalana, era miembro de la masonería, esa secta secreta que después del franquismo recobró protagonismo, hasta tal punto que hay mucha gente que cree que en la problemática que sufre el pueblo balear con el catalanismo interviene la secta masónica» (F 248).

No caldria recordar l'obsessió franquista amb l'anarquia i la maçoneria; només hi falten els altres dos tòpics feixistes: els jueus i els marxistes. En qualsevol cas, no estranyarà gens que l'exèrcit del general Franco sigui anomenat *fuerzas nacionales* (F 244), ni que es reproduxeixi el llenguatge militar de la dictadura en frases com aquesta: «*Esto clama al cielo y reclama un castigo público ejemplar para los sediciosos*» (F 239). En un extrem de sinceritat, l'anònim autor de la *Fuya* (el mateix Jaime Martorell?) es permet refer la frase més característica del «Bando de la Victoria» llegit per Franco –i transmès per la ràdio– en acabar la Guerra d'Espanya: «*derrotado, cautivo y desarmado el ejército catalán*» (F 244).

Quant a l'estructura argumental, el *locus classicus* del gonellisme dialectalista és el resum contingut en la darrera de les cartes d'en Pep Gonella durant la famosa polèmica (Gonella 135-136):

«Vet-ací els “pecats” d'En Pep Gonella:

- 1.- Sostenir que es mallorquí constitueix un català mes pur i manco castellanitzat que es que empren certs intel·lectuals “fabristes”.
- 2.- Llamentar-se de que s'unitat de sa llengo catalana se hagi establida en funció de criteris mes uniformedors que integradors.
- 3.- Criticar a un sector de sa nostra “élite” lingüística per es seu mimetisme cap a tot lo català del Principat i per sa seva manca de mallorquinisme clar i llampant.
- 4.- Desmitificar certes actituds “èlitistes” i reclamar un major protagonisme des poble mallorquí en sa conservació de s'idioma.
- 5.- Considerar sa ortografia com a cosa accidental, sense voler dir, emperò, que no se hagi de tenir-hi esment.»

33. «¡Balear!, resiste a la catalanización: no pronuncies ni una sola palabra en catalán. Ante la campaña política de catalanizar el comercio, no compres en ningún establecimiento que tenga letreros o indicaciones en catalán o anuncian en catalán. Pocos son, pero es que no tendría que haber ninguno» (F 242).

El principi argumental més important és, ben segur, el que enuncia el punt segon, i la intenció performativa fonamental es troba en els dos punts següents. La idea expressada en el primer punt és, al nostre parer, més aviat un subterfugi que intenta legitimar les intencions pràctiques del gonellisme. No hi ha una teorització concreta que intenti demostrar la puresa del mallorquí i la impuresa del català normatiu. L'apel·lació al criteri de puresa³⁴ és una crida a mecanismes molt arrelats de pensament reaccionari i captiu.³⁵ En canvi, la polèmica gonellista sí que insisteix emfàticament en la idea que la normativa vigent no respecta les característiques del mallorquí. Aquest és el seu punt fort en l'argumentació. L'atac d'en Gonella i dels gonellistes apunta cap a l'IEC i, sobretot, cap a la intel·lectualitat catalanista mallorquina. L'argument implícit és que el mallorquí hauria d'escriure's com ho fan els dialectalistes, i que aquesta forma lingüística ha estat –i continua– bloquejada per una mena de complex d'inferioritat balear enfront dels catalans del continent. L'oposició a la «barcelonització» del mallorquí i la reivindicació del respecte al dialecte són dos arguments que apunten cap al que podríem anomenar individualisme sociolingüístic. És a dir, una ideologia que situa la validesa d'un estàndard en la identificació dels usuaris, en el sentit de rebutjar qualsevol tipus de distància estructural respecte del col·loquial. Hi afegirem, a tall d'hipòtesi, que aquest individualisme sociolingüístic és característic de les comunitats lingüístiques en les quals els espais i àmbits de la llengua minoritzada passen per un procés de ruralització (Galícia, País Valencià, Suïssa retoromànic, Caríntia). D'altra banda, és una ideologia sistemàticament aprofitada en els discursos secessionistes.

La legitimitat social del gonellisme dialectalista s'intenta fonamentar amb un criteri populista. Es parteix de la base que la majoria de la gent implicada d'alguna manera en aquest debat –és a dir, els mateixos mallorquins– comparteix massivament els punts de vista del dialectalisme. Aquest s'atorga, en conseqüència, la qualitat de representant autoritzat del *poble mallorquí*: «En Pep Gonella esta ben arrelat a dins es poble mallorquí [...]» (Gonella, 143). La idea de fons és ben clara: les majories tenen dret a imposar el seu criteri, per damunt de minories, elits i experts de tot tipus. La definició de *populisme* que ens ofereix la teoria política consisteix exactament en això.³⁶ L'atac a les *elits fabristes* es basa en el postulat de la distància que les separa del poble mallorquí.

D'acord amb el que hem dit, l'esquema argumental del gonellisme estricte és extremament senzill i previsible. En aquest discurs se suposa l'existència de tres agents diferenciats: el *poble mallorquí*, els *fabristes* (catalans o mallorquins *de la*

34. «Considerant es balear, en sa versió mallorquina, es més pur d'es tres dialectes d'es llemosí, hem de fer qüestió de honor es conservar aquesta puresa» (CCM, *Nova ortografia balear*, Palma, 1980, p. 2).

35. M. DOUGLAS, *Purity and Danger – An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*; Londres: Routledge & Kegan Paul, 1966.

36. K.W. DEUTSCH, *Politics and Government*, Boston: Houghton Mifflin Company, trad. esp. *Política y gobierno*, México: Fondo de Cultura Económica, 1976, p. 100.

ceba) i els castellans. Als tres actors els corresponen tres varietats lingüístiques –el mallorquí popular, el català de Barcelona (o el mallorquí *fabrista*) i el castellà. Els castellans amb prou feines si apareixen; si se'ns permet la paradoxa, són l'agent inactiu. Se'ls esmenta per explicar que l'abandó del mallorquí no té res a veure amb la seva influència (Gonella, 10). Coherent amb això, el gonellisme només esmenta el castellà per donar-li el rang d'*idioma ben espanyol* (Gonella, 139), o bé per explicar que els mallorquins substitueixen la seva llengua pel castellà a causa de les dificultats abstruses que planteja el català normatiu (Gonella, 113-114). El motor de la polèmica és l'actuació dels fabristes, la qual provoca que els mallorquins *oblidin* els seus tipismes, o que el mallorquí *desapareixi* sota l'uniformisme estandarditzador. D'acord amb això, es propugna una axiologia sociolingüística a dues bandes: els mallorquins tenen l'obligació de preservar (*conservar, mantenir, salvar*) tot el que els és propi, de ser-hi *fidels* i de donar mostres de *mallorquinisme*; dels fabristes, en canvi, es demana que tinguin *respecte* a les formes dialectals mallorquines, que en *permetin* o *concedeixin* l'ús legítim, que les *tinguin en compte* o les *incorporin* a la normativa comuna. Com a suport d'aquesta argumentació, s'adueixen amb una certa freqüència comparacions lingüístiques (especialment llistes de paraules a dues bandes, *mallorquinismes* enfront de *catalanismes*). En alguns casos, les comparacions interlingüístiques tenen un notori regust de comèdia, com ara el passatge de Gonella que censura un inexistent fabrista mallorquí per haver escrit: «Dotze rocs aquissen l'urc arbrat dels que feia solques a paper timbrat. Tots, aixoropats d'eficiència, ramassen...» (Gonella, 115). També cal dir que en alguns casos s'observa la temptació de plantejar el criteri d'autoritat com a complement de l'argumentació gonellista; tot i que són més freqüents les citacions de textos catalans antics com a prova de la *puresa* del mallorquí, la remissió a mossèn Alcover o a Llorenç Villalonga s'insereix en alguns moments amb la funció de l'*argumentum ad verecundiam*.³⁷

El fons del missatge dialectalista es radicalitza en passar a formar part del secessionisme. La defensa del dialecte i la crítica al fabrisme es converteixen en una defensa de la llengua balear independent («*que no és sa catalana ni molt manco*») i un atac sistemàtic a qualsevol forma de catalanisme. La identitat composta o híbrida que propugna el dialectalisme³⁸ es converteix en una identitat jerarquitzada, espanyola en primer terme i mallorquina (o balear) després.

La concepció del mallorquí com a llengua independent es basa en quatre arguments. En primer lloc, la *diferència estructural*: el secessionisme considera que la distància entre el mallorquí i el català estàndard és tan gran que separa dues llen-

37. J. BACHMAN, «Appeal to Authority», dins: H.V. HANSEN, R.C. PINTO (ed.), *Fallacies: Classical and Contemporary Readings*, Pennsylvania State University Press, 1995, p. 274-286.

38. «[...] la mejor forma de ser español, un español, es siendo un buen navarro, un buen catalán o un buen vasco. Igualmente, la mejor manera de ser catalán un mallorquín es siendo muy, pero que muy mallorquín» (Seguí, 47); «En resum, sa meva postura es ben clara: els meus afanys se centren a potenciar lo mallorquí a dins sa superior àrea comú de sa cultura catalana i espanyola. [...] Ni catalans ni castellans: mallorquins» (Gonella, 138).

gües diferents. En aquest sentit, maximitza el rendiment simbòlic de les diferències que defensava el gonellisme dialectalista, i les presenta no sols com a justificades sinó irreductibles. L'ús de comparacions (l·listes de mots, frases) és el recurs «didàctic» preferit: *aigo/aigua*, *vacacions/vacances*, *llengo/llengua* (F 230), *mox/gat*, *mensaje/misatge*, *poll* (mall. «pollastre», cat. «paràsit»), *pallissa* (mall. «pallissa», cat. «paller»), *vell* (mall. «llana», cat. «amb molts anys»), etc.³⁹ L'argument estructural és reforçat amb l'equació que fa equivalents la independència lingüística i l'existència d'una gramàtica privativa:⁴⁰ «[...] va esser a principis d'es sigle XX cuand sa llengo catalana se va personalisar, cuand noltros desde es sigle anterior ja teníam gramática» (F 224). Per reblar el clau de la radicalització del dialectalisme, el discurs secessionista inverteix la relació d'aquell respecte del català estàndard; si el gonellisme clàssic aspirava de bona voluntat a la inserció de mots mallorquins en el català estàndard,⁴¹ els secessionistes denuncien l'existència de «600 paraulas nostras, robadas emb alevosía y nocturnidat, que fa un cuants añys insertaren en es seu diccionari» (F 237).

La segona tesi fonamental és el *nominalisme*. Es considera que l'aparició documental del nom *llengua mallorquina* (o *menorquina*, *eivissenca*) justifica la independència del balear, ja que constitueix una prova de consciència diferenciada. «El nom fa la cosa» és una assumptió bàsica del secessionisme, que en aquest punt negligeix activament l'existència de relacions de sinonímia o hiperonímia (i hiponímia). Aquest esquema no dubta a introduir lectures de la història escandalosament falsejades, com ara l'afirmació segons la qual al segle XIII no existien ni Catalunya ni el català; perquè no tenien aquests noms ni hi havia cap gramàtica catalana, i a més a més l'única llengua emprada llavors era el *llemosí*. Fins i tot l'iniciador de la Renaixença, Aribau, afirma que escriu en *llemosí* –el català no existia abans del 1912, data de la primera gramàtica fabriana (F 231). En canvi, la llengua mallorquina té gramàtica pròpia des del 1651 (*Gramàtica llatina* de Joan Fiol, traduïda al vernacle) i diccionari privatiu des del 1760 (*Diccionario de los vocablos de la lengua mallorquina y su correspondencia en la española y latina*, d'Antoni Balaguer) (F 241). El nominalisme es presenta habitualment unit al tàndem *llengua + gramàtica*, que vèiem en el paràgraf anterior.

També es fonamenta el secessionisme en una mena d'*historicisme* bastant particular. Aquest historicisme no es basa en la història acadèmica, sinó en una mena de versió *ad hoc* dissenyada amb una bona dosi de *wishful thinking*. La pressuposició bàsica és la següent: la població de les Balears no ha tingut mai cap vincle

39. CCM, «Sobre el reconocimiento de la lengua mallorquina-baleares».

40. «Las gramáticas marcan la fecha de nacimiento de las lenguas como idiomas»: *Nacionalismo catalán...*, p. 159.

41. «Per cert. Se m'ha dit que s'Institut d'Estudis Catalans ha canviat una mica d'orientació i que darrerament ha donat proves de respectar un poc mes es mallorquí. Me'n alegr. Es mudar es de saviis i ets catalans no solen esser uns magranots» (Gonella, 119).

genealògic respecte de Catalunya, i les Illes tampoc no han format mai una unitat política amb el Principat. En conseqüència, s'ha de rebutjar la consideració del balear com a català, tant com la pretensió d'unir les Illes políticament amb Catalunya. El contrari seria una traïció a la pròpia història. D'aquí procedeixen els arguments derivats: Jaume I no era català ni parlava català. A més, ja hem vist que a la seva època no existien ni Catalunya ni la llengua catalana. Per tant, Jaume I no va repoblar Mallorca amb gent catalana (F 224). Com que la llengua mallorquina no és una forma de català, ha de tenir la seva tradició pròpia. Això explica l'ús freqüent del qualificatiu de *lengua bimilenaria*. La construcció d'un passat no català obliga a remetre's fins i tot als fenicis.⁴² Aquesta genealogia llunyana fins i tot es reflecteix físicament: Miguel Garau parla de la «*raza balear actual de esqueleto dolicocefalo (es de significar aquí, que el esqueleto del arquetipo catalán es braquicefalo)*» (Garau, *Aproximación...*). Les ressonàncies són òbvies.

La manca de vinculació històrica entre catalans i mallorquins s'evidencia en el fet que «*Si repasamos la Historia, veremos que de Cataluña siempre han venido a llevarse*» (F 243). El bombardeig republicà de Mallorca –amb avions procedents de Barcelona– i el desembarcament de tropes catalanes a Porto Cristo en 1936 connecten amb les lluites de Jaume III per la independència del Regne de Mallorca contra Pere III (1349). La lectura anticatalana de la història té implícita una axiologia molt concreta.

El quart pilar argumental del gonellisme secessionista és el *criteri d'autoritat*. Vista la inexistència del gonellisme en el món intel·lectual balear, pot resultar estrany l'ús de l'*argumentum ad verecundiam* en aquest context. S'esdevé, però, el mateix que amb la història: es tracta d'interpretacions voluntaristes de determinats testimonis que es consideren autoritzats. La llengua balear «*está reconocida en todos los ámbitos culturales del mundo*», és a dir, «*en todos los ámbitos apolíticos*» (F 223). Les autoritats adduïdes són les següents: la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1840), la Real Academia Española (1928, Llorenç Riber és nomenat acadèmic per la *lengua mallorquina*; 1959, acord corporatiu esmentat en un article de Julio Casares), el XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (1980), el Centro de Investigaciones Sociológicas (1997), Miguel de Unamuno, Robert Graves, Torcuato Luca de Tena, Manuel Criado del Val, Julio Cejador, Nicolás Primitivo Gómez Serrano, Julián Marías, Manuel de Montoliu, l'*Enciclopedia universal ilustrada* (Espasa) i l'*Enciclopedia Rialp* (F 223, 227, 228, 241, 242; CCM, «*Sobre el reconocimiento...*» /*Nova ortografía.../Nacionalismo catalán...*).

42. En alguns nadius descontents amb la «catalanització» hem detectat el judici que «venim de moltes races». En un comentari de *Línia Directa*, IV, Aina Moll (A. MOLL I MARQUÈS, A.I. ALOMAR, *Línia Directa*, p. 51) es referia a un comunicant que manifestava «aquesta mania de certa gent de voler provenir dels moros, i no dels catalans».

A més d'aquests quatre arguments fonamentals, el secessionisme fa un ús freqüent d'una altra fal·làcia ben coneguda, l'*argumentum ad consequentiam*.⁴³ El sil·logisme seria més o menys aquest: a) D'acord amb l'argument historicista i amb les pròpies conviccions polítiques, es rebutja qualsevol possible unificació política entre les Balears i Catalunya; b) El fet que dues comunitats tinguin la mateixa llengua (comunitat idiomàtica) arrossega inevitablement a la unificació política; i c) En conseqüència, s'ha de rebutjar l'existència d'una comunitat idiomàtica entre les Balears i Catalunya. Aquest raonament es presenta com una advertència que intenta terroritzar el lector o l'oient: «*O sea, [¿quieren?] insertar Baleares en el área cultural de la "nación catalana", en principio, para luego poner en práctica el axioma "Por la comunidad del idioma, se llegará a la unidad política" y así integrarnos en la "Gran Cataluña", también denominada los "países catalanes"*» (F 223, 230, 232).

El secessionisme presenta una defensa explícita, militant i agressiva del bilingüisme social. Els atacs a la catalanització de Balears es fan també en nom del dialecte, però sobretot en defensa del bilingüisme. Es podria afirmar que el català representa una amenaça per als secessionistes en la mesura que se'l vincula a la lleialtat lingüística i a la creació d'una comunitat lingüística completament normalitzada.⁴⁴ El secessionisme s'escandalitza sobretot de la tendència al monolingüisme en alguns contextos (F 222, 235), sobretot oficials, i aquest escàndol es presenta com a autoctonisme diferencialista: «*En una Comunidad como la nuestra tan manifiestamente multilingüe, no solamente es deplorable que la Administración se dirija a la ciudadanía única y exclusivamente en una lengua que ni siquiera es propia de Baleares, sino que esta sumisión política a lo catalán causa indignación, frustración y tristeza. Somos muchos los isleños que ni siquiera queremos saber nada de la lengua catalana y no digamos de inmigrantes y de extranjeros residentes con los que nos entendemos perfectamente usando el idioma español, repudiado por los politicastros que intentan gobernarnos. Aquí la bimilenaria lengua mallorquina-balear. La lengua catalana en Baleares no tiene raíces*» (F 235).

La defensa del bilingüisme té com a rerefons una pressuposició importantíssima, segons la qual el castellà i el mallorquí són *les dues llengües pròpies* de les Balears. El discurs del CCM és en aquest aspecte d'una claredat i d'una sinceritat absolutes. La *Fuya*, amb gran coherència, repeteix sovint de manera explícita i unívoca quines són «*las dos lenguas propias de nuestra región (español y mallorquín-balear)*» (F 241; vegeu també 222, 232, 240). No es diferencia entre llengua pròpia i llengua oficial, sinó que totes dues són pròpies. Un parlant del mallorquí també és un parlant de l'espanyol, i no pas de manera contingent –a causa de la superestructura educativa–, sinó de manera *essencial*.

43. D.H. FISCHER, *Historian's Fallacies: Toward a Logic of Historical Thought*, Londres: Harper & Row, 1970, p. 300-302.

44. U. WEINREICH, *Languages in Contact: Findings and Problems*, Nova York: Publications of the Linguistic Circle of New York, 1953; trad. cat.: *Llengües en contacte*, Alzira: Bromera, 1996.

La ideologia bilingüista (o «bilingüisme com a mite»)⁴⁵ té una funcionalitat legitimadora gens abstrusa ni misteriosa. Es tracta de transmetre una concepció jeràrquica que dóna la màxima importància al manteniment i reforç de l'estatu quo polític, fins i tot en termes preautonòmics. Breument: el més important és la unitat d'Espanya i l'hegemonia indiscutible de l'espanyol, unitat i hegemonia amenaçades a Mallorca per part del catalanisme. El que es combat des del secessionisme queda ben clar: «*odi cap a lo que significa España*» (F 221), «*están per trocetjar España*» (F 234), «*Segregar, independizar, disolver España en reinos taifas como en los tiempos del califato cordobés*» (F 248). S'entén, doncs, que el CCM faci professió de provincianisme en criticar «*el provincialismo de dar las clases en catalán*» (F 225) o en explicar per què mantenen un lloc web en castellà: «Precisamente esta nuestra incursión en Internet, hemos querido hacerla en el idioma español por ser conocido por estos cientos de millones que la hablan y no encerrarnos en el provincialismo de unos cientos de miles que conocen la Lengua Mallorquina y Balear. La Comunidad Balear está compuesta por unos 500.000 habitantes nacidos en las Islas y poco más de 200.000 inmigrantes.»

Un provincianisme bastant coherent amb la xenofòbia, habitual en el discurs del Centre. Es considera que només pot ser balear qui hagi nascut a les Illes, de la mateixa manera que només pot ser català qui hagi nascut a Catalunya. Per això, Francesc Antich és «*aquest "tipu" nascut a Venezuela*» (F 231) o «*el venezolano presidente del Gobierno de las Baleares*» (F 239), i Pompeu Fabra es anomenat «*ingeniero cubano*» (CCM, «Documentación»). Aquesta línia d'anàlisi ens portaria, en un treball d'abast més ampli, a tractar l'animadversió d'alguns mallorquins autòctons cap als *forasters* (immigrants castellanoparlants arribats de la Península) i, fins i tot, a prendre en consideració la suspicàcia secular de què han estat objecte els descendents de jueus conversos (*xuetes*). La identitat insular es configura en oposició a *lo extern*, però no entra (quasi) mai en conflicte amb la *hispanitat*.

Una interpretació possible

L'entramat de tendències ideològiques que estableixen la formació discursiva del diferencialisme lingüístic balear constitueix l'expressió d'un corrent d'opinió latent en una part de la societat illenca. Es tracta d'una reedició del particularisme regionalista, una tendència amb una llarga tradició a la perifèria del domini lingüístic. El que sembla rellevant és aquesta mutació que ha convertit unes mentalitats tradicionals i desestructurades (el particularisme onomàstic i la *méfiance anticatalane*, com l'anomenava Ninyoles) en un discurs bastant articulat.

45. L.V. ARACIL, *Papers de sociolingüística*, Barcelona: La Magrana, 1982.

La diferència entre el gonellisme dialectalista i el secessionisme anticatalà és de grau o, si es vol, d'intensitat. Tant la successió cronològica com l'anàlisi discursiva coincideixen a demostrar la relació genètica existent a Mallorca entre el dialectalisme i el secessionisme. El mimetisme del col·loquial es converteix en l'ús d'una normativa lingüística divergent; la idea d'*enriquiment del català* esdevé l'obsessió per demostrar la independència de la *llengua mallorquina-balear*. De la mateixa manera, el secessionisme extrema l'argumentació de base populista que ja postulava el gonellisme clàssic. La diferència estructural que abans oposava les *mallorquinades* al català *fabrista*, ara és sobrecarregada de valor simbòlic i serveix per separar dues llengües. La història, que el dialectalisme emprava tímidament per justificar-se, ara esdevé un argument fonamental –per bé que manipulats d'acord amb la conveniència. I la remissió a autoritats com a mètode de legitimació s'intensifica i es converteix en quelcom sistemàtic. Totes aquestes semblances, que al mateix temps són diferències, autoritzen a una consideració global dels perfils diversos del diferencialisme. El més important, per als propòsits d'aquest paper, és que el gonellisme s'atorga la legitimitat necessària per a establir una sèrie de normes associades a la identitat balear: normes lingüístiques, normes d'ús lingüístic i representacions normatives d'aquesta identitat.

La ideologia gonella aprofita elements que, des d'una òptica catalana, es poden considerar dèficits històrics de la comunitat lingüística a les Balears. El particularisme tradicional era i és el reflex d'una història que ha mantingut separades les Illes i Catalunya, més enllà de la pura circumstància geològica. Les elits polítiques i econòmiques mallorquines s'han beneficiat sempre d'aquesta fractura ideològica que fa de l'arxipèlag balear un món escassament connectat, en la consciència col·lectiva, amb els processos històrics catalans. Els referents identitaris tradicionals són, per ordre jeràrquic: *Espanya* –una superestructura que garanteix la legitimitat política i jurídica de les estructures de poder– i *l'illa* –referència limitada i controlable, garantia de reproducció de les mentalitats tradicionals i d'immutabilitat de la dominació simbòlica. Quan la modernització planteja la creació d'un nou mercat simbòlic que s'escapa del control tradicional, les oligarquies locals acudeixen a les mentalitats particularistes i a l'exaltació individualista de *lo nostro*. L'amenaça d'una alienació lingüística i política actua com a xantatge emocional en els estrats socials que mantenen les inèrcies heretades. L'horror de Llorenç Villalonga respecte del catalanisme polític i lingüístic només troba paral·lel en la seva obsessió d'aristòcrata enfront del realisme històric de signe esquerrà. El gonellisme tradicional, en mans d'Antonio Alemany i dels seus companys de viatge, converteix aquestes actituds en discurs explícit i crea un precedent que desemboca en les diverses versions del secessionisme (el Centro Cultural Mallorquí, la Plataforma Cívica en Defensa de sa Llengo, Ràdio Montuïri o ASI, posem per cas). El gonellisme aprofita aquests ressorts del tradicionalisme més reaccionari, al mateix temps que excita la *desidentificació* respecte de l'estàndard català vigent (fins i tot en la seva variant balear).

A través d'aquest dèficit d'identificació, convenientment conreat amb la sacralització de l'estatu quo immemorial, s'arriba a la negació de qualsevol nexa identitari amb la *metròpoli* concebuda en termes d'amenaça i perill. Com que el balear no admet com a seu l'estàndard català, ni la llengua és catalana ni la identitat és compartida. El que hi ha en el fons de tot plegat és diàfan, tal com queda palès en l'argumentació secessionista: la negació de la identitat (lingüística) catalana afirma de manera implícita la identitat (nacional) espanyola. Ser *mallorquí anticatalanista* (i *anticatalà*) és, a un nivell fascinant de duplicitat, la millor manera de ser *espanyol*, i aquest darrer atribut consisteix a emprar el dialecte en uns casos i la llengua nacional (espanyola) en altres.

La identitat mallorquina/no catalana implica, en un lloc preferent, l'assumpció activa del mite bilingüista, és a dir, de la idea que el castellà no sols és necessari i inevitable, sinó una de les dues llengües del país *per se*. En aquest sentit, l'ús de la llengua dominant es troba legitimat per un raonament essencialista: el bilingüisme ideològic comporta la naturalització del bilingüisme social. Això s'expressa a través del bilingüisme català/castellà dels textos gonellistes, un tret visible amb una anàlisi superficial, però suposa també consentir a una distribució jeràrquica de les varietats lingüístiques. Els textos més «erudits» de la polèmica d'en Pep Gonella són en castellà (vegeu les intervencions de Migas i d'Averly y Lasalle); la gran majoria de les cartes a la redacció dels diaris també; alguns dels participants improvisats en el programa *En bon mallorquí* mostren dubtes sobre si convé intervenir en espanyol o no; i ja hem vist el que pensa el redactor del CCM sobre la docència universitària en català. La identitat mallorquina que propugna el gonellisme es presenta lligada intrínsecament a dos elements: l'acceptació del castellà com a llengua dominant —és a dir, unes normes d'ús restrictives pel que fa al català— i l'absència d'elaboració del mallorquí —bloquejada per la reducció d'aquest al col·loquial més familiar. Per assegurar-se aquest darrer punt, el gonellisme carrega de connotacions identitàries i de sentit social tot allò que fa ressaltar la separació de l'estàndard.

El concepte de diferència és la noció central del gonellisme. Aquesta diferència —o distinció, en termes de Bourdieu— és el que marca la frontera entre dos mercats simbòlics i lingüístics: un que les elits intel·lectuals volen que sigui ample per mantenir la viabilitat de la comunitat lingüística, i un altre que l'oligarquia local aspira a reduir al màxim per tal de poder controlar-lo amb més facilitat. El gonellisme pretén assolir aquesta distància només envers el projecte cultural (i polític) català; la seva glorificació del bilingüisme li assegura un vincle permanent i segur amb les estructures de poder espanyoles. En un cert sentit, aquest discurs intenta imposar una representació social de les llengües i les identitats que sigui conforme als seus interessos de dominació. El títol *En bon mallorquí*, reflex llunyà de les lloances que es dirigien als gonellistes en 1972, pressuposa òbviament l'existència d'un *mal mallorquí*. S'intenta convertir la identitat incontaminada i pura, heretada dels avantpassats, en un filtre que separa les idees correctes i les idees incorrectes sobre *lo nostro*.

En qualsevol cas, l'estat dorment de les mentalitats tradicionals constitueix un recurs potencial per a la instrumentalització política de la/les identitat(s) balear(s). L'estudi del gonellisme és important perquè ens ajuda a conèixer un estat de consciència i un artefacte identitari que pot reproduir-se i amplificar-se en qualsevol moment si les necessitats de la cosa pública (electorals, etc.) ho exigeixen. Potser l'analogia més clara amb el cas valencià és, justament, aquesta. La història demostra que aquest localisme, com una manera de castrar i impedir la creació d'un mercat simbòlic, lingüístic i cultural unitari, es comporta com una bola de neu si les conjuntures permeten d'aprofitar-lo i manipular-lo políticament.